

ПОНЯТТЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Розглядаються обсяг і зміст поняття інституціонального репозитарію (репозиторію), визначаються перспективи формування терміносистеми даної предметної сфери.

Ключові слова: корпоративні об'єднання бібліотек, архівне зберігання бібліотечних фондів, репозитарії (репозиторії) бібліотечних установ України.

Рассматриваются объем и содержание понятия институционального репозитария (репозитория), определяются перспективы формирования терминосистемы данной предметной рубрики.

Ключевые слова: корпоративные объединения библиотек, архивное сохранение библиотечных фондов, репозитарии (репозитории) библиотечных учреждений Украины.

Considered the scope and content of the concept of institutional repository (repository), the prospects for the formation of terminological this subject area.

Key words: corporate libraries, archival storage of library collections, repositories (repository) library institutions in Ukraine.

Важливим чинником формування сучасного інформаційного суспільства та суспільства знань є успішна діяльність бібліотек різних типів і видів. Їхнє ефективне функціонування залежить від наукового і практичного досягнення гармонії між: 1) тенденціями диференціації та інтеграції бібліотечної діяльності, панівними є процеси інтеграції на базі створення корпоративних об'єднань бібліотечних інституцій; 2) активним впровадженням у бібліотечну галузь України інформаційно-комп'ютерних технологій (об'єктивні чинники) та здатністю сучасних бібліотечних фахівців до активної взаємодії (суб'єктивний чинник) в усіх основних напрямках бібліотечної діяльності, що надасть можливість оперативного, якнайповнішого віддаленого обміну електронною інформацією серед інформаційних інституцій. У сучасному суспільстві доступність до інформації стає дедалі важливішою.

Велику роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів відіграють бібліотеки, які є невід'ємною частиною інформаційного суспільства. Вони виконують низку важливих функцій, серед яких: реалізація гарантованого права на доступ до інформації; створення й зберігання величезних масивів інформації; системна організація нонелектронних та електронних ресурсів за галузями знань та іншими ознаками [21; 16]. Актуальним є якісне виконання цих функцій, оскільки від цього залежить активне впровадження в роботу бібліотек інноваційних форм та методів, зокрема створення інституціональних електронних архівів.

Окремі аспекти цієї проблеми знайшли відбиття в працях: О. М. Бруй, І. О. Давидової, М. Я. Дворкіної, С. О. Дубик, А. І. Земскова, В. О. Ільганаєвої, І. О. Коханової, Н. М. Кушнарєнко, Г. В. Шемаєвої, А. Г. Петрової, А. А. Соляник, Ю. М. Столярова, А. Я. Шрайберга, Т. О. Ярошенко, Г. А. Євстигнєєвої, Ю. А. Гриханова, В. В. Качаліної, Н. І. Хахалевої, О. В. Бяхова, С. А. Назаровця, Т. Кіщак, О. Ткаченко та ін.

Мета статті — на основі термінологічного аналізу визначити обсяг та зміст поняття «інституціональний репозитарій» як теоретичне підґрунтя створення цілісної системи зберігання й оперативного доступу користувачів до найціннішої інформації за допомогою бібліотечних об'єднань.

Нині важливе місце в розповсюдженні та наданні доступу до систематизованих знань посідають бібліотеки вищих навчальних закладів, які використовують новітні технології для надання доступу до різноманітних колекцій друкованих і електронних інформаційних ресурсів. Сьогодні в діяльності вузівських бібліотек дедалі значущою стає функція надання авторизованого доступу користувачів до якісних зовнішніх електронних ресурсів, а також до внутрішніх (локальних), оскільки вони стають виробниками власних електронних інформаційних ресурсів. У цьому контексті перспективним напрямом діяльності бібліотек вищих навчальних закладів є створення власних електронних архівів, які прийнято називати репозитаріями чи репозиторіями. Має сенс детальніше розглянути обсяг і зміст цих понять.

Довгий час завдання щодо тривалого і надійного зберігання найцінніших документів було покладено на систему бібліотек-депозитаріїв. Існує декілька визначень поняття «бібліотека-депозитарій». Серед них:

Слово «депозитарій» походить від латинських слів «*depositus*» — відкладений в сторону та «*agium*» — місце зберігання. В бібліотечній науці й практиці цим словом визначають фонд маловикористовуваних і малозапикуваних, але не втративших наукової чи історичної цінності документів [27; 15].

Бібліотека-депозитарій — бібліотека, що забезпечує гарантоване зберігання й видачу згідно з запитом абонентів максимально повно укомплектованого фонду документів за певним профілем, а також прийняття від інших бібліотек на зберігання маловикористовуваних документів, яких недостатньо в її фонді [2].

Бібліотека-депозитарій — це бібліотека, що забезпечує прийняття від інших бібліотек, гарантоване постійне зберігання маловикористовуваних документів та задоволення потреб у цих документах [26].

Бібліотека-депозитарій — бібліотека, яка забезпечує постійне зберігання бібліотечного фонду, сформованого з документів, що рідко використовуються і мають наукову та/або художню цінність [12].

Таким чином, функції бібліотек-депозитаріїв дещо обмежені — зібрати ті документи, що не користуються активним попитом, зберігати і надавати їх користувачам у разі потреби. Такі бібліотеки, як правило, створюються з метою вирішення просторових проблем, тобто передача певної кількості

документів на депозитарне зберігання та звільнення площі для розміщення необхідних документів у бібліотеках та інших інформаційних закладах. Депозитарне зберігання фондів передбачає постійне зберігання документів (у тому числі маловикористовуваних) за встановленим профілем у спеціально виділених бібліотеках чи допоміжних книгосховищах для найраціональнішого розміщення і використання бібліотечних фондів регіону і країни в цілому фонді [2].

Сучасне поняття «архівация» розглядається в ширшому значенні. Це вже не тільки традиційне зберігання переважно друкованих фондів видань, але й архівация та збереження мультимедійних та електронних інформаційних ресурсів з метою надання необмеженого доступу до них.

Прикладом еволюції поняття архів є Центр для наукових бібліотек у США (Center for Research libraries — CRL). Спочатку він був створений як самостійна наукова бібліотека для кооперативного зберігання маловикористовуваної літератури і видачі видань за МБА. Другим етапом його розвитку стала кооперована покупка рідко використовуваних наукових матеріалів, а також спільна координація комплектування бібліотек для запобігання надлишкового дублювання. Пізніше додалася підписка на запитовані журнали. Нині Центр є крупним консорціумом, охоплюючим велику кількість вузівських та наукових бібліотек США, який цілеспрямовано формує фонд для проведення наукових досліджень. Фінансові кошти формуються із внесків членів консорціуму (85% бюджету) і доходів від платних послуг стороннім організаціям [9].

У традиційному розумінні поняття «архів» має таке визначення: це організація чи її структурний підрозділ, що здійснюють прийняття і зберігання архівних документів з метою використання. Архівний документ — документ, що зберігається чи підлягає зберіганню в силу його значення для суспільства і рівноцінно маючого цінність для власника [26].

Нині набула поширення концепція під назвою «ініціатива відкритих архівів» (Open Archives Initiative — OAI). Тут термін «архів» вживається у специфічнішому, ніж традиційне, прийняте в архівній справі, значенні. Під «архівом» розуміється сайт, що зберігає інформацію у відкритому мережевому доступі [18].

Сьогодні бібліотеки активно створюють електронні архіви. Електронний архів чи система електронного архіву — це система структурованого зберігання електронних документів, що забезпечує надійність зберігання, конфіденційність і розмежування прав доступу, можливість відслідковування історії використання документа, швидкий та зручний пошук [25].

Електронні архіви в бібліотеках переважно мають дві назви: репозитарія або репозиторію. Чим же відрізняються ці поняття між собою і яке з них доцільніше вживати? Розглянемо детальніше зміст цих понять.

Репозиторій — це спеціальний сервер, з якого можна завантажити програмне забезпечення. На сервері зберігається архів програмних продуктів, доступних для завантаження. Це місце, де зберігаються і підтримуються будь-які дані. Найчастіше в репозиторії вони зберігаються у вигляді файлів, доступних для подальшого розповсюдження в мережі. Прикладом репози-

торія може слугувати репозиторій вільного програмного забезпечення Сізіф команди ALT Linux Team.

Репозиторії використовуються в системах управління версіями, в них зберігаються всі документи разом з історією їх зміни й іншою службовою інформацією. Російське об'єднання Subversion рекомендує використовувати замість терміна «репозитарій» термін «сховище», оскільки, на їх погляд, він повністю відповідає як прямому перекладу слова «repository», так і його смислу [23].

Репозиторій — це не що інше, як сховище пакетів, зазвичай, на якомусь он-лайн-сервері, хоча ніщо не заважає створити локальний репозиторій, чи репозиторій на DVD. Під пакетом мається на увазі файл .deb (в Ubuntu), який містить у запакованому вигляді необхідні програмні файли, інсталяційні скрипти та різного роду додаткову інформацію. Його цілком можна порівняти з файлами .msi у Windows [10].

Тобто репозиторій — це технічніший термін, що передбачає зберігання документів на певній електронній платформі, має за основу системне програмне забезпечення. Він не може розкрити всю глибину поняття інституціонального електронного архіву.

На наш погляд, точніше та змістовніше це явище розкриває термін «репозитарій» чи «інституціональний репозитарій».

Репозитарій — це зібрання цифрових активів і/або метаданих, доступних у мережі без спеціальних знань про структуру репозитарію. Поняття репозитарію може бути визначено як «сховище». Для зручності роботи репозитарій включає метадані, які використовуються для опису об'єктів сховища та управління ними [22].

Електронні репозитарії — це один із різновидів електронних бібліотек, деяка сукупність цифрових об'єктів, які представлені за допомогою метаданих і які можна використовувати без володіння якимись спеціальними знаннями про те, як побудовані репозитарій, бібліотеки, каталог тощо. Експлуатація їх дуже проста: користувач вводить ключові слова для пошуку, система виконує його згідно із запитом [3].

Дуже часто фахівці під час створення репозитаріїв певної установи чи організації вживають терміни «інституційний репозитарій» або «інституціональний репозитарій».

Поняття «інститут» має таке визначення: назва деяких вищих навчальних закладів і наукових установ. «Інституція» — це установа, заклад [28; 13; 17].

Оскільки електронний репозитарій є інформаційним продуктом певної установи, доцільніше вживати термін «інституціональний репозитарій».

Інституціональні репозитарії (IP) за своєю організацією та структурою мало чим відрізняються від інших типів веб-архівів і за своєю суттю збігаються з відкритими архівами та рухом відкритого доступу (Open Access). Інституціональні репозитарії мають не дуже довгу історію. В нинішньому розумінні й значенні цей тип архівів став розглядатися лише з 2000 р., коли університети почали пропонувати власні послуги в управлінні та розповсюдженні своїх власних цифрових матеріалів. Зараз IP розвиваються відповідно до потреб науковців і науково-педагогічного складу універси-

тетів, змін в електронному науковому виданні та технологіях цифрового збереження інформації. IP виникли як нова стратегія, що надає можливість університетам використовувати серйозні системні засоби для прискорення змін, що мають місце в системі знань та науковій комунікації, яка рухає університети за межі їх відносно пасивної ролі (що складалося історично) видавців у модернізації наукового видавництва. IP забезпечують критичну складову в реформуванні системи наукової комунікації, що надає доступ до досліджень, сприяє контролю над ними науковою спільнотою, підвищує конкуренцію та знижує монополію журналів. Вони також підвищують значимість університетів і бібліотек, що підтримують інституціональні репозитарії. IP слугують реальними показниками якості університетів, свідчать про наукову, соціальну та економічну значимість науково-дослідних робіт і, таким чином, демонструють високий статус та суспільне значення університетів [5].

Серед великої кількості визначень можна виділити два основних підходи в розумінні інституціонального репозитарію: перший — IP як «цифрова колекція, зібрання та зберігання інтелектуальних продуктів однієї чи декількох університетських спільнот»; другий — IP як «набір сервісів», які університет пропонує членам своїх об'єднань для управління і розповсюдження цих цифрових матеріалів» (Clifford Lynch, Executive Director, Coalition for Networked Information). Насправді, час і досвід показали, що IP є поєднанням цих двох підходів.

Інституціональні репозитарії — це:

- веб-орієнтовані бази даних (розміщуються лише цифрові матеріали наукових документів);
- створені інституціонально однією чи кількома організаціями, об'єднаними в консорціум (на противагу тематичним репозитаріям);
- кумулятивні та постійні ретроспективні колекції записів, призначені для зберігання і надання доступу на довготривалій основі;
- інституції, які надають вільний і відкритий доступ до інформації (вимагають лише реєстрації);
- веб-сервери, які мають можливість взаємодії з іншими системами (підтримка протоколу обміну мета-даними — Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting);
- відповідно зібрані, впорядковані, збережені та готові до розповсюдження фонди електронних наукових документів (є важливою складовою наукової комунікації) [5; 6].

Інституціональний репозитарій — відкритий електронний архів, що надає мережеві сервіси зі зберігання, систематизації та поширення документів (інформації, знань) у цифровому вигляді. Вони, зазвичай, спеціалізуються на зберіганні та наданні доступу до електронних видань певної установи та її працівників [20]. Внесення матеріалів до фонду репозитарію відбувається як централізовано, так і за принципом самоархівування авторами [8].

Інституціональний репозитарій — електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного

відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в установі. Зокрема, університетський ІР може містити такі матеріали:

- наукові статті;
- автореферати дисертацій та дисертацій;
- навчальні матеріали;
- книжки чи розділи книг;
- студентські роботи;
- матеріали конференцій;
- патенти;
- зображення, аудіо- та відео-файли;
- веб-сторінки;
- комп'ютерні програми;
- статистичні матеріали;
- навчальні об'єкти;
- наукові звіти та ін.

Основні особливості інституціонального репозитарію:

- забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень, які проводяться в університеті через самоархівування;
- доступ до наукових досліджень університету для світової спільноти;
- зосередження матеріалів в одному місці;
- збереження інших електронних матеріалів, зокрема неопублікованих документів, таких як дисертації та технічні звіти.

Поняття інституціональний репозитарій має подвійне походження:

- ІР частково пов'язані з питанням цифрової інтероперабельності, яка у свою чергу пов'язана з ініціативою відкритих архівів (ОАІ) та її протоколом для збору метаданих (ОАІ-РМН);
- ІР частково пов'язані із поняттям електронної бібліотеки — тобто, збору, зберігання, класифікації, каталогізації і забезпечення доступу до цифрового контенту, аналогічні до функцій звичайних бібліотек.

Згідно даних DOAR, більшість інституціональних репозитаріїв засновані на вільному програмному забезпеченні. Їх створення та використання має суттєве значення:

- науковця;
- наукового підрозділу;
- вищого навчального закладу в цілому.

Зокрема для кожного науковця ІР забезпечує:

- підвищення індексу цитувань праць;
- постійне та тривале зберігання;
- збереження авторських прав.

Для наукового підрозділу ІР надає можливість:

- розповсюдження інформації про його наукові здобутки;
- зростання рівня цитованості його науковців;
- тривалість та постійність збереження і надання доступу до його наукових електронних документів.

Для вищого навчального закладу ІР сприяє:

- підтримці наукової діяльності;
- підвищенню якості наукової комунікації;
- зростанню рейтингу;
- відкритому доступу до досліджень [14].

Створення інституціональних репозитаріїв відбувається за допомогою депонування чи самоархівування документів.

Депонування наукових робіт — це форма збирання та розповсюдження наукових робіт, що передбачає зберігання їх рукописів у бібліотеці чи інформаційному органі, сповіщення користувачів про прийняття рукописів на зберігання та надання їх копій згідно з запитами. Депоновані рукописи порівнюються до опублікованих документів [2].

Під поняттям архівації мається на увазі підготовча обробка (відбір, класифікація, каталогізація, згортання (для цифрової інформації)) документів для довготривалого зберігання. Архівація файлів передбачає перекодування даних із метою зменшення їх об'єму. Архівація (електронне архівування) — запис інформації в електронному вигляді для довготривалого зберігання [1].

Самоархівування — це розміщення автором безплатного примірника електронного документа у всесвітній мережі з метою забезпечення відкритого доступу до нього. Цей термін зазвичай використовують до процесу самоархівування статей наукових рецензованих журналів та матеріалів конференцій, а також дисертацій, результатів наукових досліджень тощо в інституціональному репозитарії для підвищення його доступності, використання та цитування. Самоархівування є одним із двох основних методів для забезпечення відкритого доступу. Його іноді називають «зеленим шляхом» до відкритого доступу. Інший метод — це публікація в журналі відкритого доступу — «золотий шлях». Ідея самоархівування набула поширення після Будапештської ініціативи відкритого доступу (англ. Budapest Open Access Initiative — BOAI) 2001 р. [24]. Самоархівування являє собою депонування цифрового документа на загальнодоступному веб-сайті в електронному архіві інституційованого закладу. Депонування передбачає простий веб-інтерфейс, в якому зареєстрований користувач (автор) особисто чи бібліотекар (який має право приймати до репозитарію та вносити до архіву електронні наукові документи, виконуючи елементарні операції («сору/paste»), заповнює метадані (дата, елементи бібліографічного запису тощо) і додає повний текст певного автора чи колективу авторів.

У фаховій літературі авторів, які надають свої документи до репозитарію, зазвичай називають «депонентами», самі ж депоновані документи — «депозитами» [7].

Саме поняття «депонент» має таке визначення: «депонент» (від лат. *depono* — кладу) — юридична чи фізична особа, яка внесла грошову суму або цінні папери на зберігання. [11]. «Депонент» — це фізична або юридична особа, що тимчасово зберігає кошти в іншій фізичній або юридичній особі, власника депозиту (депозитарію) на основі депозитарного, міждепозитарного договору або договору довірчо-керуючого. [19]

Документ, що надається до депозитарію, є «депозитом». «Депозит» (від лат. *depositum* — річ, віддана на зберігання), матеріальні цінності (гроші

чи цінні папери), що надійшли до державного закладу, які підлягають при певних умовах поверненню, особі, яка їх внесла чи за вказівкою цієї особи передачі будь-якій іншій особі [4].

Таким чином, можна визначити сукупність термінів, що характеризують процес формування архівного фонду електронних документів у певній установі, його зберігання та надання доступу до нього. Серед основних із них: архівація документів, електронне архівування, електронний архів, репозитарій (репозиторій), інституціональний репозитарій, самоархівація, депонування, депонент, депозит. Саме ці терміни, на наш погляд, якнайповніше розкривають специфіку цілісного утворення «інституціональний репозитарій», мають стати базою для подальших наукових розвідок щодо формування терміносистеми даної предметної сфери.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архивация. Материал из Википедии — свободной энциклопедии: [Електронний документ]. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>.
2. Библиотечное дело: Терминол. слов. / Сост. И. М. Сушлова, А. Н. Уланова; Редкол. Н. С. Кафташов (отв. ред.) и др.; Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. — 2-е изд., перераб. и значит. доп. — М.: Книга, 1986. — 224 с.
3. Бовт В. В. Электронные репозитарии для хранения и поиска электронных ресурсов / В. В. Бовт // Библиотековедение. — 2005. — № 4. — С. 28–30].
4. БСЭ. В 30 т. Т. 8. Дебитор — Эвкалипт. — М.: Сов. энциклопедия, 1972. — 592 с.: ил.
5. Бруй О. Інституційний репозитарій: перші кроки / Оксана Бруй // Бібл. форум України. — 2006. — № 4. — С. 14–17.
6. Бруй О. Інституційний репозитарій: перші кроки / О. Бруй: [Електронний документ]. — Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/116/1/IR_Article_last.doc.
7. Відкритий доступ: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%>.
8. Вопросы и ответы о самоархивировании: [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://socionet.ru/docs/self-archiving-FAQ-ru.htm>. — Назва з титул. екрана.
9. Гриханов Ю. А. Метаморфизм библиотек и структурное реформирование книгохранилищ / Ю. А. Гриханов // Библиотековедение. — 2006. — № 5. — С. 23–29.
10. Для початківців: як встановлювати програми в Ubuntu: [Електронний документ]. — Режим доступу: http://korkboleb.blogspot.com/2008/02/ubuntu_4237.html.
11. Економічна енциклопедія. Літера Д: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/42/39/1/15/>.
12. Закон України Про бібліотеки і бібліотечну справу (ст.2) м. Київ, 27 січня 1995 року N 32/95-ВР (Введено на підставі Закону N 1388-VI від 21.05.2009). — [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.26113.0>.
13. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко; Худож.-оформлювач С. А. Пятковка. — Х.: Фоліо, 2000. — 540 с. — (Б-ка державної мови).

14. Інституційний репозитарій — Вікіпедія: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%...>
15. Исмаилова А. Е. Некоторые вопросы нормативно-правового регулирования организации депозитарных библиотечных фондов в Азербайджанской Республике: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://www.jurnal.org/articles/2010/docum1.html>.
16. Кіщак Т. Використання електронних ресурсів наукової бібліотеки Національного університету біоресурсів і природокористування України / Т. Кіщак, О. Ткаченко // Бібліотечний вісник. — 2011. — № 2. — С. 17–20.
17. Новый тлумачний словник української мови. 42000 слів: У 4 т. Т. 2. Ж — ОБД / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. — К.: Видавництво «Аконіт», 1999. — 911 с.
18. Огляд існуючих інституційних репозитаріїв у світовій науковій спільноті: Матеріали семінарів з відкритого доступу. Семінар 2: Для викладачів, аспірантів, студентів / Розробили О. К. Шкодзінський, Г. Я. Онисько, С. О. Войт. — Тернопіль: ТДТУ, 2009. — 21 с. — Режим доступу: <http://dspace.tstu.edu.ua/bibstream/123456789/225...>].
19. Портал Успішних Людей: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://www.investora.org.ua/help/allterms/Depositor.html>.
20. Публікація тез конференцій ТДТУ в інституційному репозитарії ELAR-TU: Матеріали семінарів з відкритого доступу. Семінар 4: Методичні вказівки / Розробив С. О. Дубик. — Тернопіль: ТДТУ, 2009. — 25 с.
21. Резниченко В. А. Електронні бібліотеки: інформаційні ресурси та сервіси / В. А. Резниченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. — 2005. — № 4. — С. 60–72.
22. Результаты реализации проекта Делфи II, Компонент ОДО. Микропроект № 4 «Сетевой репозитарий Региональных ресурсных Центров Открытого и Дистанционного обучения» / В. А. Устинов, Н. Г. Прохорова, И. В. Кутенева и др.; Под ред. М. И. Нежуриной. — М.: Издательский дом «Камерон», 2005. — [Електронний документ]. — Режим доступу: www.delphi-project.ru.
23. Репозитарій. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%...>
24. Самоархівування. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%...>
25. Система електронного архіву: [Електронний документ]. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%...>
26. Стандарты по библиотечно-информационной деятельности / Сост. Т. В. Захарчук, О. М. Зусьман. — СПб.: Профессия, 2003. — 576 с.
27. Столяров Ю. Н. Библиотечный фонд: учебник / Ю. Н. Столяров. — М.: Книга, 1992. — 272 с.
28. Тлумачний словник-мінімум української мови: Близько 9 тис. слів / Уклад. А. О. Ващенко, О. М. Єфімов. — 3-є вид., випр. і доп. — К.: Довіра, 2004. — 607 с. — (Словники України).

Надійшла до редколегії 01.09.2011 р.